demiji, koja mi je povjerila na čuvanje svoj dragocjeni Arhiv, jugoslavenskoj nauci, koja je određivala moja interesovanja u proteklih trideset godina, i narodu, čije sam gostoprimstvo za to vrijeme uživao.«

Miroslav KURELAC

UČITELJU U SPOMEN

Po godinama života i po radnom stažu sada sam, čini mi se, najstariji službenik JAZU, pa moje uspomene na život i na zbivanja u ovoj kući sežu daleko — sve tamo do prvih poslijeratnih godina kada su se osnivale ili reorganizirale Akademijine ustanove.

Ideator i promotor novih ustrojstava bio je tada Branko Gušić, Akademijin glavni tajnik.

Nikada neću zaboraviti kojim mi je oduševljenjem govorio o jednome meni tada gotovo mitološkom biću koje će on dovesti u Zagreb, na Akademiju, da mu povjeri rad na povijesnim istraživanjima, u Arhivu, na paleografijskoj i diplomatičkoj školi, na odgoju i specijalizaciji kadrova i na edicijama. Bio je to Vladimir Mošin.

U to je vrijeme Branko Gušić preuzeo iz konzervatorske u Akademijinu službu i mene da bi me angažirao na terenskim istraživanjima u Istri i Primorju. Kako otada nije u Akademiji bilo instituta za moju užu struku (povijest umjetnosti), bio sam dodijeljen Historijskom institutu, a Vladimir Mošin postao je u Akademiji moj prvi direktor.

To su, međutim, bila samo prva službena upoznavanja, a oni pravi, oni ljudski, oni kolegijalni, oni radni i na kraju oni prijateljski odnosi razvili su se kasnije.

Znam da me je prvi put zapazio kada sam objavio čitanje Valunske ploče. Tada sam u jednom prisnom i živom dijalogu osjetio kako razgovaram s nekim velikim, ali od srodne krvne grupe: s velikim igračem, s velikim znatiželjnikom, s velikim znanstvenim kombinatorom.

No najdivnije naše međusobno otvaranje zbilo se tokom cijele jedne probdjevene noći, u vlaku, kada je prva grupa historičara iz Jugoslavenske akademije putovala pod Mošinovim vodstvom na stručnu ekskurziju u Pariz, u Nacionalni arhiv.

Oko nas su umorne kolege i kolegice drijemali, prebačeni jedni preko drugih kao pokošeno klasje, ali Mošin je uporno bio budan, živ i neumoran. I dok su ispod nas kotači mljeli kilometre kroz mrklu noć, između nas dvojice otvarale su se i širile blistave panorame.

Razgovarali smo o njegovim dojmovima i doživljajima na Svetoj gori, o eremitima u spiljama Atosa, o ikonama Andreja Rubljova, o Bizantu u Istri, na otocima i po Dalmaciji, o Solovjovu, o Berđajevu, o ruskoj teologiji. Mi smo se — u ono vrijeme — iznenada našli u nekoj duhovnoj eksteritorijalnoj zoni i tada sam tako snažno osjetio tko je Mošin. Svestrani erudit, a tako rafinirano senzibilan, racionalan i kritičan, tako pasioniran, ali nadasve višeslojan, mnogoslojevit.

Igrale su njegove sivoplave svijetle ruske očice, igrao je njegov duh kojim me je te noći očaravao onom svojom rijetkom i sretnom mogućnosti da preciznim izrazom iznese misao svog najdubljeg uvjerenja i svoju najintimniju toplinu emocije, ali da istovremeno u istoj stvari može misliti i u negativu, u inverziji.

Znam da nije bio ni seljačko, ni radničko dijete, nego sin intelektualca i književnika, dijete odraslo u elitnom salonu, stimulirano već od rane mladosti.

Život emigranta, život sudbinom gonjen, donio mu je mnoge gorke, nazaslužno gorke trenutke. Ali on je i u mučnim časovima, kojima smo i mi u Zagrebu bili svjedoci, bio ispunjen i ponesen svojom istraživačkom igrom. Stari ARHIMED KOJI CRTA SVOJE KRUGOVE dok se Kartaga trese.

Mošin je u mojim uspomenama bio strahoviti stroj; njegov radni kapacitet bio je neuobičajeno velik, nevjerojatan. U radu bio je brz, ali nikada površan i neodgovoran.

Nismo, naravno, jedan drugome zalazili u kuću. Ta, bila je među nama velika distanca u godinama života, a i ja sam se, zaigran terenom, pojavljivao u Zagrebu tu i tamo, kao meteor.

No jedne večeri doletio je u kuću mojih roditelja, ispričao se tražeći me. Nosio je pod pazuhom velik svitak papira s frottageom Prilepskog natpisa.

»Trebam Vas. Pogledajte to. No, razmislite. Ja znam svoje kombinacije, ali treba mi OPONENT da razvije moju misao. Budite moj diabolus rotae«. A ja sam tada prema njemu bio žutokljunac!

Takav je bio Mošin. Velik format, a skroman, ponizan čovjek s teškim metalnim krstom na grudima, na goloj koži.

Divno smo se nalazili i zajedno radili u Ohridu, na pripremama za veliku permanentnu izložbu o slavenskoj pismenosti. I u dubokoj starosti bio je lucidan.

Ono što je mene kod njega osobito privlačilo bio je njegov talenat jasnog i efikasnog izraza, talenat formalnog oblikovanja svega što radi.

Mošin je za mene bio u najboljem smislu riječi artist. Mnogi od vas koji ste ovdje prisutni mnogo ste od njega primili. Među vama i ja, naravno najviše izvan službenih odnosa. Uz vas i ja osjećam da sam bio njegov neki nezakoniti đak.

Oživljujem danas uspomenu na njega na mjestu gdje smo se prije gotovo četrdeset godina bili sreli, gdje se je odvijao velik i važan dio njegova stvaralačka života, gdje je sijao plodno sjeme na vaša tla, sjeme koje je padalo i na moju malu i tada mladu njivu.

Svima nama ostat će trajno u mislima i u srcima.

Poštovanje, hvala i vječnaja pamjat Vladimiru Aleksejeviču Mošinu.

Branko FUČIĆ